

SCIENCE
PROBLEMS.UZ

ISSN 2181-1342

Actual problems of social and humanitarian sciences
Актуальные проблемы социальных и гуманитарных наук

Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari

10/S-son (4-jild)

2024

SCIENCEPROBLEMS.UZ

**ИЖТИМОЙ-ГУМАНИТАР ФАНЛАРНИНГ
ДОЛЗАРБ МУАММОЛАРИ**

№ S/10 (4) - 2024

**АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО-
ГУМАНИТАРНЫХ НАУК**

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

ТОШКЕНТ-2024

БОШ МУҲАРРИР:

Исанова Феруза Тулқиновна

ТАҲРИР ҲАЙЪАТИ:

07.00.00-ТАРИХ ФАНЛАРИ:

Юлдашев Анвар Эргашевич – тарих фанлари доктори, сиёсий фанлар номзоди, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Мавланов Уктам Махмасабирович – тарих фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Хазраткулов Абдор – тарих фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети.

Турсунов Равшан Нормуратович – тарих фанлари доктори, Ўзбекистон Миллий Университети;

Холикулов Ахмаджон Боймаҳамматович – тарих фанлари доктори, Ўзбекистон Миллий Университети;

Габриэльян Софья Ивановна – тарих фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон Миллий Университети.

Саидов Сарвар Атабулло ўғли – катта илмий ходим, Имом Термизий халқаро илмий-тадқиқот маркази, илмий тадқиқотлар бўлими.

08.00.00-ИҚТИСОДИЁТ ФАНЛАРИ:

Карлибаева Рая Хожабаевна – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Насирходжаева Дилафруз Сабитхановна – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Остонокулов Азамат Абдукаримович – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Тошкент молия институти;

Арабов Нурали Уралович – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат университети;

Худойқулов Садирдин Каримович – иқтисодиёт фанлари доктори, доцент, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Азизов Шерзод Ўктамович – иқтисодиёт фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон Республикаси Божхона институти;

Хожаев Азизхон Саидалоҳонович – иқтисодиёт фанлари доктори, доцент, Фарғона политехника институти

Холов Актам Хатамович – иқтисодиёт фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Шадиева Дилдора Хамидовна – иқтисодиёт фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент в.б, Тошкент молия институти;

Шакарров Қулмат Аширович – иқтисодиёт фанлари номзоди, доцент, Тошкент ахборот технологиялари университети

09.00.00-ФАЛСАФА ФАНЛАРИ:

Ҳакимов Назар Ҳакимович – фалсафа фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Яхшиликков Жўрабой – фалсафа фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат университети;

Ғайбуллаев Отабек Мухаммадиевич – фалсафа фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат чет тиллар институти;

Саидова Камола Усканбаевна – фалсафа фанлари доктори, “Tashkent International University of Education” халқаро университети;

Ҳошимхонов Мўмин – фалсафа фанлари доктори, доцент, Жиззах педагогика институти;

Ўроқова Ойсулов Жамолиддиновна – фалсафа фанлари доктори, доцент, Андижон давлат тиббиёт институти, Ижтимоий-гуманитар фанлар кафедраси мудири;

Носирходжаева Гулнора Абдукаххаровна – фалсафа фанлари номзоди, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Турдиев Бехруз Собирович – фалсафа фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент, Бухоро давлат университети.

10.00.00-ФИЛОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Ахмедов Ойбек Сапорбаевич – филология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети;

Кўчимов Шухрат Норқизилевич – филология фанлари доктори, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Ҳасанов Шавкат Аҳадович – филология фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат университети;

Бахронова Дилрабо Келдиёровна – филология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети;

Мирсанов Ғайбулло Қулмуродович – филология фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат чет тиллар институти;

Салахутдинова Мушарраф Исамутдиновна – филология фанлари номзоди, доцент, Самарқанд давлат университети;

Кучкаров Раҳман Урманович – филология фанлари номзоди, доцент в/б, Тошкент давлат юридик университети;

Юнусов Мансур Абдуллаевич – филология фанлари номзоди, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Саидов Улугбек Арипович – филология фанлари номзоди, доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси.

12.00.00-ЮРИДИК ФАНЛАР:

Ахмедшаева Мавлюда Ахатовна – юридик фанлар доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Мухитдинова Фирюза Абдурашидовна – юридик фанлар доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Эсанова Замира Нормуротовна – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикасида хизмат кўрсатган юрист, Тошкент давлат юридик университети;

Ҳамроқулов Баҳодир Мамашарифович – юридик фанлар доктори, профессор в.б., Жаҳон иқтисодиёти ва дипломатия университети;

Зулфиқоров Шерзод Хуррамович – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Жамоат ҳавфсизлиги университети;

Хайитов Хушвақт Сапарбаевич – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Асадов Шавкат Ғайбуллаевич – юридик фанлар доктори, доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Эргашев Икром Абдурасулович – юридик фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Утемуратов Махмут Ажимуратович – юридик фанлар номзоди, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Сайдуллаев Шахзод Алиханович – юридик фанлар номзоди, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Ҳакимов Комил Бахтиярович – юридик фанлар доктори, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Юсупов Сардорбек Баходирович – юридик фанлар доктори, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Амиров Зафар Актамович – юридик фанлар бўйича фалсафа доктори (PhD), Ўзбекистон Республикаси Судьялар олий кенгаши ҳузуридаги Судьялар олий мактаби;

Жўраев Шерзод Юлдашевич – юридик фанлар номзоди, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Бабаджанов Атабек Давронбекович – юридик фанлар номзоди, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Раҳматов Элёр Жумабоевич – юридик фанлар номзоди, Тошкент давлат юридик университети;

Норматов Бекзод Ақром ўғли – юридик фанлар бўйича фалсафа доктори, Тошкент давлат юридик университети.

13.00.00-ПЕДАГОГИКА ФАНЛАРИ:

Ҳашимова Дильдархон Уринбоевна – педагогика фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Ибрагимова Гулнора Хавазматовна – педагогика фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Закирова Феруза Махмудовна – педагогика фанлари доктори, Тошкент ахборот технологиялари университети ҳузуридаги педагогик кадрларни қайта тайёрлаш ва уларнинг малакасини ошириш тармоқ маркази;

Каюмова Насиба Ашуровна – педагогика фанлари доктори, профессор, Қарши давлат университети;

Тайланова Шоҳида Зайниевна – педагогика фанлари доктори, доцент;

Жуманиёзова Муҳайё Тожиевна – педагогика фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети;

Ибрахимов Санжар Урунбаевич – педагогика фанлари доктори, Иқтисодиёт ва педагогика университети;

Жавлиева Шахноза Баходировна – педагогика фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), Самарқанд давлат университети;

Бобомуротова Латофат Элмуродовна – педагогика фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), Самарқанд давлат университети.

19.00.00-ПСИХОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Каримова Василя Маманосировна – психология фанлари доктори, профессор, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети;

Ҳайитов Ойбек Эшбоевич – Жисмоний тарбия ва спорт бўйича мутахассисларни қайта тайёрлаш ва малакасини ошириш институти, психология фанлари доктори, профессор

Умарова Навбахор Шокировна – психология фанлари доктори, доцент, Низомий номидаги

Тошкент давлат педагогика университети,
Амалий психологияси кафедраси мудири;

Атабаева Наргис Батировна – психология
фанлари доктори, доцент, Низомий номидаги
Тошкент давлат педагогика университети;

Шамшетова Анжим Карамаддиновна –
психология фанлари доктори, доцент,
Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари
университети;

Қодиров Обид Сафарович – психология фанлари
доктори (PhD), Самарканд вилоят ИИБ Тиббиёт
бўлими психологик хизмат бошлиғи.

22.00.00-СОЦИОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Латипова Нодира Мухтаржановна – социология
фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон
миллий университети кафедра мудири;

Сеитов Азамат Пўлатович – социология фанлари
доктори, профессор, Ўзбекистон миллий
университети;

Содиқова Шоҳида Мархабобовна – социология
фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон
халқаро ислом академияси.

23.00.00-СИЁСИЙ ФАНЛАР

Назаров Насриддин Атакулович – сиёсий фанлар
доктори, фалсафа фанлари доктори, профессор,
Тошкент архитектура қурилиш институти;

Бўтаев Усмонжон Хайруллаевич – сиёсий фанлар
доктори, доцент, Ўзбекистон миллий
университети кафедра мудири.

ОАК Рўйхати

Мазкур журнал Вазирлар Маҳкамаси ҳузуридаги Олий аттестация комиссияси Раёсатининг 2022 йил 30 ноябрдаги 327/5-сон қарори билан тарих, иқтисодиёт, фалсафа, филология, юридик ва педагогика фанлари бўйича илмий даражалар бўйича диссертациялар асосий натижаларини чоп этиш тавсия этилган илмий нашрлар рўйхатига киритилган.

**Ижтимоий-гуманитар фанларнинг
долзарб муаммолари**” электрон
журнали 2020 йил 6 август куни 1368-
сонли гувоҳнома билан давлат
рўйхатига олинган.

Муассис: “SCIENCEPROBLEMS TEAM”
масъулияти чекланган жамияти

Таҳририят манзили:

100070. Тошкент шаҳри, Яккасарой
тумани, Кичик Бешёғоч кўчаси, 70/10-
уй. Электрон манзил:
scienceproblems.uz@gmail.com

Боғланиш учун телефонлар:

(99) 602-09-84 (telegram).

07.00.00 – TARIX FANLARI

Norbekov Ahmadjon Norbekovich

XX-ASRNING BIRINCHI YARMIDA O'ZBEKISTONNING SIYOSIY -IJTIMOIY VA IQTISODIY

HOLATI 11-18

Eliboyev Ozodjon Po'lat o'g'li

BAQTRIYANING KUSHONIYLAR DAVRI SHAHARSOZLIGI VA ME'MORCHILIGI..... 19-23

Нуритдинова Нодира Сирожовна

XX-АСР БОШЛАРИДА ТУРКИСТОН ЎЛКАСИДА ТАЪЛИМ ТИЗИМИ (СЕНАТОР К.К. ПАЛЕН

ТАФТИШ МАТЕРИАЛЛАРИ АСОСИДА)..... 24-28

Чориев Шоҳрух Холтура ўғли

ЎРТА ОСИЁ ТЕМУРИЙЛАР ДАВРИДА САРОЙ АРХИТЕКТУРАСИ ИЖТИМОИЙ

СТРАТИФИКАЦИЯНИ ЎРГАНИШ МАНБАСИ СИФАТИДА 29-38

Жумаева Шоира Бердияровна

МАРКАЗИЙ ОСИЁ МИНТАҚАСИДА ЗИЁРАТ ТУРИЗМИНИ РИВОЖЛАНТИРИШДА

МУҚАДДАС ҚАДАМЖО ВА ЗИЁРАТГОҲЛАРНИНГ ЎРНИ 39-43

Jo'rayev Muxriddin Xasanovich

MOVAROUNNAHRLIK MUHADDISLARNING ILMIY SAFARLARI VA SAFAR YO'LLARI

GEOGRAFIYASI..... 44-51

Муқимова Рисолат Рустамжон қизи

ЗИЁРАТ МАРОСИМЛАРИДА ТАБИАТ КУЛЬТИ БИЛАН БОҒЛИҚ УРФ-ОДАТЛАР 52-56

08.00.00 – IQTISODIYOT FANLARI

Абдуллаев Алтинбек Янгибаевич

ДОННИ ҚАЙТА ИШЛАШ КОРХОНАЛАРИДА ТЎЛОВ ҚОБИЛИЯТИ БОШҚАРУВ ҲИСОБИНИНГ

ИЛМИЙ – МЕТОДОЛОГИК ЁНДОШУВИ 57-69

Baxriddinova Yulduz Baxriddinovna

MINAQALARDA FARMATSEVTIKA SANOATINI RIVOJLANTIRISHNING ZARURIYATI 70-75

Matkarimov Inomjon Baxtiyorovich

QISHLOQ XO'JALIK MAHSULOTLARINI YETISHTIRISHDA AGROBIOKIMYO XIZMATLARINI

TAKOMILLASHTIRISHNING OBYEKTIV ZARURATI 76-86

Ибадуллаев Дилшад Ибрагимович

ИНВЕСТИЦИЯ САЛОҲИЯТИНИ МИНТАҚА ИҚТИСОДИЁТИГА ТАЪСИРИНИ

ЭКОНОМЕТРИК БАҲОЛАШ АСОСЛАРИ 87-92

Исламтудинова Дина Файзрахмановна

АНАЛИЗ СОСТОЯНИЯ АГРОПРОМЫШЛЕННОГО КОМПЛЕКСА РЕСПУБЛИКИ

УЗБЕКИСТАН 93-102

Qobiljon Isaev

O'ZBEKISTONNING JAHON SAVDO TASHKILOTIGA (JST) A'ZO BO'LISHINI IQTISODIY

BAHOLASH 103-110

09.00.00 – FALSAFA FANLARI*Xaitov Elmurod Bekmurodovich*

O'ZBEKISTONDA "AHOLI HAYOT SIFATI"GA ASOSIY YONDOSHUVLAR: MUAMMO VA YECHIMLAR (IJTIMOIY-FALSAFIY TAHLIL) 111-116

Расулов Зоҳиддин Усарович

СПОРТ ЭСТЕТИКАСИ: РИТМ, ХАРАКАТ ВА МАДАНИЯТНИНГ УЙЎНЛИГИ 117-122

Тавмурадов Жамшид Элмурадович

АБДУЛҚОДИР БЕДИЛНИНГ ҲАЁТ ЙЎЛИ: ФАЛСАФА ВА АДАБИЙ МЕРОС 123-128

Davronov Otabek Ulug'bek o'g'li

YUSUF QORABOG'IIY SHAXSIYATI VA FALSAFIY-ILMIY MEROSI 129-132

Muxtorova To'tixon Solijonovna

FALSAFA FANINI O'QITISHDA ZAMONAVIY YONDASHUVLAR: METODLAR VA AMALIYOTLAR 133-137

Akramov G'iyosiddin Najmiddinovich

MARGINALLASHUV TUSHUNCHASINING IJTIMOIY-FALSAFIY TAHLILI 138-142

Ahmedova Dilrabo

DINIY BAG'RIKENGLIKNING YOSHLAR IJTIMOIY, MA'NAVIY QIYOFASI SHAKLLANISHIDAGI IJTIMOIY POTENSIALI 143-150

11.00.00 – FILOLOGIYA FANLARI*Abdunabiyev Sunnat Botirovich*

IBN BATTUTANING «SAYOHATNOMA» ASARIDA TARIXIY SHAXSLAR NOMINING TARJIMADA BERILISHI 151-159

Seytnazarova Injayim

ADABIYOTSHUNOSLIK SOHASIDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALARDAN FOYDALANISH TAHLILI 160-168

Tukhtakhodjaeva Zulfya

PHRASEOLOGY AS A SUBSYSTEM OF THE ENGLISH VOCABULARY 169-174

Abdusalamov Doniyor Togayali ogli

REFLECTION OF THE CONCEPT OF «POLITENESS» IN THE PHRASEOLOGICAL AND PAREMIOLOGICAL RESERVOIRS OF THE COMPARED LANGUAGES 175-179

Axmedov Anvar Botirovich

TILNING NOMINATSIYA TIZIMIDA O'ZLASHMA SO'ZLAR 180-184

Aminov Farrukh Komiljon Ugli

THE EVOLUTION OF MEDIA DISCOURSE: FROM TRADITIONAL FORMS TO MULTIMODAL REPRESENTATIONS IN DIGITAL SPACES 185-193

Sharipov Bobur Salimovich

RETSIPROKLI SEMANTIK DERIVATSIYA 194-201

Abduganiyeva Zebuniso Abduhafizovna

ILMIY DISKURSNING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI 202-205

Samatov Farxod Muminovich

O'ZBEK VA INGLIZ TILIDA "TV" SEMANTIK MAYDONI LEKSIK BIRIKLARINING SO'Z YASALISH XUSUSIYATLARI (ABBREVIATURALAR MISOLIDA) 206-210

Kendjayeva Zemfira

METAFORIK POLISEMIYANING LINGVISTIK YUMORI..... 211-216

Abdullayeva Nilufar Ramazonovna, Uzoqova Durdona Baxtiyor qizi

INGLIZ VA O'ZBEK TILLARIDA «HID», «IS» KONSEPTINING SEMANTIK TAHLILI 217-221

Saydullayeva Dilrabo Ilxom qizi

ALISHER NAVOIYNING "NASOYIM UL-MUHABBAT" TAZKIRASI VA SULAMIYNING "TABAQOT US-SUFIYA" ASARLARI O'RTASIDAGI MUSHTARAKLIKLER 222-226

Шарапова Лола Станиславовна

ИЛЛЮЗИЯ И РЕАЛЬНОСТЬ В КОНТЕКСТЕ МАГИЧЕСКОГО РЕАЛИЗМА..... 227-232

Ҳакимова Мастура Файзиллаевна

ИНГЛИЗ ВА ЎЗБЕК МАҚОЛЛАРИНИНГ МИЛЛИЙ ДУНЁ ТАСВИРИНИ АКС ЭТИШДАГИ АҲАМИЯТИ ВА ЛЕКСИК МАЪНОНИНГ РИВОЖЛАНИШИ (КЕНГАЙИШИ) 233-239

Mo'soyeva Hayitgul O'roqovna

"HEART" – "YURAK" SO'ZLI METAFORALARNING INGLIZ VA O'ZBEK TILLARIDAGI KOGNITIV TAHLILI 240-245

Mamataliyeva Navbahor Xujamberdiyevna

INGLIZ VA O'ZBEK TILLARIDA TEZ AYTISHLARNING STRUKTURAVIY TAHLILI 246-250

Багаутдинова Ильмира Салаватовна

ВЛИЯНИЕ РОДНОГО ЯЗЫКА НА ПРОИЗНОШЕНИЕ В ИЗУЧЕНИИ ИНОСТРАННЫХ ЯЗЫКОВ 251-255

12.00.00 – YURIDIK FANLAR

Nuraliyev Oyatillo Abduvaliyevich

EFFECTIVE PRACTICES FOR DRAWING YOUNG TALENT TO UZBEKISTAN'S PUBLIC CIVIL SERVICE 256-268

Алиев Асилбек Кадирович

ВОПРОСЫ ОТГРАНИЧЕНИЯ МАССОВЫХ БЕСПОРЯДКОВ И ГРУППОВОГО ХУЛИГАНСТВА 269-275

Hong Weixing

INTERNATIONAL LAW AS THE FOUNDATION FOR THE DEVELOPMENT OF TRADE AND ECONOMIC RELATIONS BETWEEN UZBEKISTAN AND CHINA 276-284

Султанова Сабохат Алишеровна

ПЕРСПЕКТИВЫ ДАЛЬНЕЙШЕГО РАЗВИТИЯ ОЦЕНКИ РЕГУЛЯТОРНОГО ВОЗДЕЙСТВИЯ В РЕСПУБЛИКЕ УЗБЕКИСТАН 285-290

Jonuzoqova Yulduz Izzatulla qizi

O'ZBEKISTONNING AXBOROT TEXNOLOGIYALARI SOHASIDAGI TRANSMILLIY JINOYATLARGA QARSHI KURASH MASALALARI 291-298

Абдусамиева Дилрабо Абдувахоб кизи

ПРЕВЕНТИВНАЯ ФУНКЦИЯ ПОСТПЕНИТЕНЦИАРНОЙ РЕСОЦИАЛИЗАЦИИ 299-304

Khalikov Khayot

THE ROLE OF MODEL UNITED NATIONS IN SHAPING GLOBAL LEADERS AND LAWYERS: A CASE STUDY ON UZBEKISTAN'S YOUTH 305-311

Даулетова Динара Даулетовна

ПРИЧИНЫ И УСЛОВИЯ, СПОСОБСТВУЮЩИЕ ХИЩЕНИЮ ЧУЖОГО ИМУЩЕСТВА.. 312-317

13.00.00 – PEDAGOGIKA FANLARI

Толипов Бахтиёр Хамитович

БЎЛАЖАК ИҚТИСОДЧИЛАРДА АНАЛИТИК ТАФАККУРНИ РИВОЖЛАНТИРИШ
САМАРАДОРЛИГИНИ ТАЪМИНЛАШНИНГ ПЕДАГОГИК ВОСИТАЛАРИ 318-324

Собирова Гулибарно Зайнитдин қизи

ТЕХНОЛОГИИ РАЗВИТИЯ НАВЫКОВ КРИТИЧЕСКОГО МЫШЛЕНИЯ НА УРОКАХ
РУССКОГО ЯЗЫКА 325-335

Xolmatova Ziroatxon Anvarovna

BO'LAJAK O'QITUVCHILARNING TASHXISLASH KOMPETENSIYALARINI RIVOJLANTIRISHDA
INNOVATION-METODOLOGIK YONDASHUVLAR 336-339

Abduxoliqov Sardor Safarovich

YOSH DZYUDUCHILARNI JISMONIY SIFATLARINI RIVOJLANTIRISHDA HARAKATLI
O'YINLARNING O'RNI 340-344

Usmonova Mohizoda Avazjon qizi

GLOBOL TA'LIM MUHITIDA TALABALARNING MULOQOT MADANIYATINI INTEGRATIV
YONDASHUV ASOSIDA RIVOJLANTIRISH TIZIMI 345-348

Xodjiyeva Zumrad

MEZONLARGA ASOSLANGAN BAHOLANISHNING CHEKLANGAN DOIRASI 349-352

Turdiyev Ismoil Allayorovich

OLIY TA'LIM HAYOTIDA MA'NAVIY-MA'RIFIY ISHLARNING ILMIY-NAZARIY ASOSLARI
HAQIDA 353-358

Ibadullaev G'ayrat Akmuradovich

BO'LAJAK FIZIKA-ASTRONOMIYA O'QITUVCHILARINING KOMPETENTLIGINI
RIVOJLANTIRISH METODLARI 359-364

Ishonkulov Sherali Sharifovich

TALABALARNING IJODIY QOBILİYATLARINI RIVOJLANTIRISH VOSITASI SIFATIDA RAQAMLI
DASTURLARDAN FOYDALANISH 365-372

Raxmatov Rafik G'ayratovich

IMKONIYATI CHEKLANGAN O'QUVCHILAR RIVOJLANISHIDA TURMUSH TARZINI
SOG'LOMLASHTIRISH KO'NIKMALARINI RIVOJLANTIRISHNING PEDAGOGIK
IMKONIYATLARI 373-378

Xalmuratova Shaxnoza Bekmurzaevna

BO'LAJAK BOSHLANG'ICH SINFI O'QITUVCHILARINING RISKOLOGIK MADANIYATINI
SHAKLLANTIRISH TAMOIYILLARI 379-383

Meliboyeva Nodira Qaxramanjanovna

MIRSODIQ TOJIYEV MEROSI (CHANG UCHUN YARATGAN ASARLARI MISOLIDA) 384-387

Qodirov Mirjalol Tolmasovich

TA'LIMDA GIPERMATNLI AXBOROT MODELLARINI QURISHNING ZAMONAVIY
TEKNOLOGIYALARI VA ASPEKTLARI 388-392

Karimova Aziza

BO'LAJAK O'QITUVCHILARNI SCAMPER TEXNIKASI ORQALI BOLALARNING KREATIV
TAFAKKURINI RIVOJLANTIRISHGA O'RGATISH METODIKASI 393-399

Nishonov Nodir Alimjanovich

BO`LAJAK O`QITUVCHILARDA FUTUROLOGIK TAHLIL QILISH KO`NIKMALARINI

RIVOJLANTIRISHNING MUHIM ASPEKTLARI 400-404

Xidirova Durdona Muxtorovna

SINERGETIK YONDASHUV ASOSIDA O`QUVCHI QIZLARNI IJTIMOIMADANIY

MUNOSABATLARGA TAYYORLASH MEKANIZMLARI 405-408

Received: 10 December 2024
Accepted: 15 December 2024
Published: 25 December 2024

Article / Original Paper

MODERN ASPECTS OF CONSTRUCTION OF HYPERTEXT INFORMATION MODELS IN EDUCATION

Kadyrov Mirjalol Tolmasovich

Lecturer at Turan State Technical University,

Abstract. This article considers the theoretical and practical aspects of building hypertext information models. Hypertext is a structure that allows you to organize information through interconnected nodes and present it to users in a convenient way, and plays an important role in effective information management. The article analyzes the basic principles of hypertext systems, the stages of their creation, and their role in satisfying user needs. Also, hypertext information models allow users to quickly and easily find information and use it effectively. At the same time, the article also discusses the technologies, programming tools, and optimization methods used in creating hypertext systems.

Keywords: digital technologies, integration, hypertext, hypertext, information model, data management, digital system, etc.

TA'LIMDA GIPERMATNLI AXBOROT MODELLARINI QURISHNING ZAMONAVIY TEXNOLOGIYALARI VA ASPEKTLARI

Qodirov Mirjalol Tolmasovich

Turan universiteti o'qituvchisi,

Annotatsiya. Ushbu maqola gipermatnli axborot modellarini qurishning nazariy va amaliy jihatlarini ko'rib chiqadi. Gipermatn - ma'lumotlarni o'zaro bog'langan tugunlar orqali tartibga solish va foydalanuvchilarga qulay tarzda taqdim etish imkonini beruvchi tuzilma bo'lib, axborotlarni samarali boshqarishda muhim rol o'ynaydi. Maqolada gipermatnli tizimlarning asosiy tamoyillari, ularni yaratish bosqichlari va foydalanuvchi ehtiyojlarini qondirishdagi o'rni tahlil qilinadi. Shuningdek, gipermatnli axborot modellari foydalanuvchilarga axborotlarni tez va oson topish, ulardan samarali foydalanish imkonini beradi. Shu bilan birga, maqolada gipermatnli tizimlarni yaratishda qo'llaniladigan texnologiyalar, dasturlash vositalari va optimallashtirish usullari haqida ham so'z boradi.

Kalit so'zlar: raqamli texnologiyalar, integratsiya, gipermatn, gipertugma, axborot modeli, ma'lumotlarni boshqarish, raqamli tizim va boshqalar.

DOI: <https://doi.org/10.47390/SPR1342V4SI10Y2024N55>

Kirish. Zamonaviy axborot texnologiyalari davrida ma'lumotlarni samarali boshqarish, qidirish va ulardan foydalanishni ta'minlash muhim masalalardan biriga aylandi. Gipermatn axborot modellarini qurish mazkur ehtiyojni qondiruvchi eng samarali usullardan biridir. Gipermatnli tizimlar foydalanuvchilar uchun ma'lumotlarni biror iyerarxik tuzilma yoki to'rlashgan bog'lanishlar orqali tashkil etib, ulardan intuitiv foydalanish imkoniyatini yaratadi. Gipermatn asosida yaratilgan axborot modellarida matn, rasm, video kabi turli xil ma'lumotlar yagona tuzilma ichida o'zaro bog'lanadi. Bunday yondashuv nafaqat ma'lumotlarni

tartibga soladi, balki ularni izlash va ulardan foydalanishni sezilarli darajada osonlashtiradi. Mazkur maqolada gipermatn axborot modellarining ahamiyati, ularni qurish tamoyillari va texnologiyalari, shuningdek, amaliy qo'llash sohalari tahlil qilinadi.

Ushbu maqola gipermatnli tizimlar va ularning amaliy qo'llanish sohalari, jumladan ta'lim, ilmiy izlanishlar, kutubxonachilik va biznesda qanday keng imkoniyatlar yaratishini ko'rsatadi. Maqola gipermatnli axborot modellari sohasidagi eng so'nggi yondashuvlarni, hamda kelajakda bu texnologiyalarni rivojlantirish imkoniyatlarini ko'rib chiqadi. Bu tadqiqot, ma'lumotlarni boshqarish va ulardan foydalanishning yangi usullarini yaratish uchun foydalanuvchilar, tadqiqotchilar va dasturchilar uchun muhim manba bo'lishi mumkin. Axborot modellarining samaradorligini oshirish uchun texnik vositalar va eng yaxshi amaliyotlar haqida batafsil ma'lumot beriladi. Axborot texnologiyalarining rivojlanishi bilan katta hajmdagi ma'lumotlarni boshqarish, ularni strukturaviy tartibga solish va tezkor qidirishni ta'minlash bugungi kunning dolzarb masalalaridan biri bo'lib qolmoqda. Ushbu vazifalarni samarali amalga oshirish uchun gipermatn axborot modellaridan foydalanish keng qo'llanilmoqda.

Gipermatn - bu biror mavzuga oid matn, rasm, video yoki boshqa axborot segmentlarini bog'lash imkonini beruvchi maxsus tuzilma bo'lib, foydalanuvchilarga ma'lumotni intuitiv ravishda izlash va ulardan foydalanish imkoniyatini yaratadi. Gipermatnli tizimlarning asosiy o'ziga xosligi shundaki, ular ma'lumotni lineer shaklda emas, balki bog'langan tugunlar orqali tartibga soladi. Bunday yondashuv axborotning mantiqiy tuzilishini yaratishga, foydalanuvchining talabiga mos ravishda tezkor qidiruvni ta'minlashga yordam beradi. Bu, ayniqsa, ta'lim tizimi, ilmiy tadqiqotlar, kutubxonachilik, biznes va boshqa ko'plab sohalarda juda muhimdir[1,68].

Mavzuga oid adabiyotlarning tahlili (Literature review).

Ilmiy modellarning asosiy maqsadi bilim predmeti bilan bog'liq ma'lumotlar yig'indisini tushuntirishdir. Shuning uchun modelning asosiy maqsadi va vazifasini faqat prototip haqida ma'lumot olish vositasi sifatida xizmat qilishida ko'rish noto'g'ri bo'ladi. Obyektni uning modelidan foydalanib tushuntirish u haqida yangi bilimlarga ega bo'lishni anglatadi. Shuning uchun model tushunchasiga ta'rif berishda bir qator mualliflar Shtoff V.A., Uemov A.I. va boshqalar tomonidan taklif qilingan model ta'riflarida uchraydigan "axborot" atamasi o'rniga "bilim" atamasini qo'llash afzalroqdir.

Tadqiqot metodologiyasi (Research Methodology).

Mazkur maqola gipermatn axborot modellarini yaratish jarayonining nazariy va amaliy jihatlarini yoritib beradi. Unda gipermatnli tuzilmalarning asosiy tamoyillari, ularni qurish bosqichlari va texnologik imkoniyatlari, shuningdek, samaradorligini oshirishga qaratilgan tavsiyalar haqida so'z boradi. Shuningdek, gipermatn modellarining foydalanuvchilar uchun qanday qulayliklar yaratishi va ularning amaliy ahamiyati haqida batafsil ma'lumotlar taqdim etiladi. Gipermatn axborot modellarini o'rganish nafaqat texnologik, balki ilmiy va amaliy qiziqish uyg'otadi. Ushbu yondashuvning tadqiqotlari kelajakda ma'lumotlarni boshqarishning yangi usullarini ishlab chiqish uchun asos bo'lib xizmat qilishi mumkin[1,82].

Tahlil va natijalar (Analysis and results).

Gipermatn – bu matn, rasm, video yoki boshqa ma'lumot bloklarini bog'lanish orqali birlashtiruvchi axborot tizimi. Gipermatnning asosiy elementi gipertugmalar bo'lib, ular orqali foydalanuvchilar bir ma'lumotdan boshqasiga o'tadi.

Gipermatn axborot modellari konsepsiyasi. Gipermatn axborot modellari quyidagi tamoyillar asosida quriladi:

1. Ierarxik strukturasi: Ma'lumotlar mantiqiy ravishda kategoriyalarga bo'linadi.
2. To'rlashgan struktura: Tugunlar o'rtasida cheksiz bog'lanishlar yaratish imkoniyati.
3. Gipertugmalarni boshqarish: Har bir gipertugma foydalanuvchini kerakli joyga yo'naltiradi.

Gipermatn modellarini qurish bosqichlari

1. Ma'lumotlarni tahlil qilish va yig'ish: Gipermatn modeli uchun zarur bo'lgan ma'lumotlarni aniqlash va ularni to'plash bosqichidir.

2. Modelni tuzish: Axborot tugunlari va ularning bog'lanishlarini aniqlash. Texnologik amalga oshirish: HTML, CSS, va JavaScript orqali gipermatnli interfeyslarni yaratish; Ma'lumotlarni boshqarish uchun ma'lumotlar bazasini ishlatish.

3. Sinov va optimallashtirish: Gipermatn tizimining foydalanuvchi uchun qulayligi va ma'lumotlarni qidirish samaradorligini tahlil qilish.

Amaliy qo'llash sohalari: 1) Ta'lim: Elektron darsliklar va interaktiv o'quv materiallari yaratish; 2) Kutubxonachilik: Kitoblar va maqolalarni raqamli formatda saqlash va boshqarish; 3) Biznes: Mijozlarga yo'naltirilgan interaktiv xizmatlarni taqdim etish.

Talabalarni o'qitishda gipermatnli axborotlarni modellashtirish metodologiyasi zamonaviy o'quv jarayonida muhim ahamiyatga ega. Ushbu metodologiya o'quv materiallarini tizimli va interaktiv tarzda taqdim etishga imkon beradi. Quyida bu metodologiyaning asosiy tamoyillari va bosqichlari keltirilgan:

1. Gipermatn – bu o'z ichiga havolalar (linklar) olingan matn bo'lib, foydalanuvchi havola orqali boshqa matn, rasm, video yoki audio kontentga o'tishi mumkin. Bu axborotni tizimli taqdim etish va o'rganishni yengillashtiradi.

2. Gipermatnli axborotlarni modellashtirish tamoyillari: a) Tizimlilik: Materiallarni bosqichma-bosqich struktura qilish. b) Interaktivlik: Talabalar materiallarni o'z ehtiyojlariga qarab boshqarishlari mumkin. c) Vizualizatsiya: Matnni grafik, multimedia elementlari bilan boyitish. d) Moslashuvchanlik: Talabalar bilim darajasiga moslashuvchan kontent yaratish.

3. Metodologiyaning asosiy bosqichlari: 1) Analiz qilish: O'quv materiali mazmunini tahlil qilish; 2) Gipermatn tuzilmasini aniqlash (asosiy bo'limlar va ulanishlar); 3) Strukturalash: Materiallarni bloklarga ajratish; Gipermatn tugunlari va havolalarini yaratish; 4) Multimedia resurslarini qo'shish: Rasm, video, interaktiv grafikalar va diagrammalarni qo'shish; 5) Texnik vositalarni tanlash: O'quv platformalari (masalan, Moodle, Google Sites); 6) Gipermatn yaratish vositalari (HTML, CMS tizimlari); 7) Test va takomillashtirish: Gipermatnli materiallarni talabalar bilan sinovdan o'tkazish; 8) Fikr-mulohazalar asosida tahrir qilish.

4. Dars jarayonida qo'llash: Interaktiv darslar yaratish: Talabalar gipermatnli havolalar orqali ma'lumotni o'zlari izlaydi va o'zlashtiradi; Masofaviy ta'lim: O'quv platformalarida gipermatnli darslarni joylashtirish; Muammoli vaziyatlarni yechish: Gipermatnli materiallar yordamida talabalarni muammoli fikrlashga jalb qilish.

5. Afzalliklari: Axborotga tezkor kirish; Talabalar o'z bilimlarini mustaqil mustahkamlashlari; O'quv jarayonining samaradorligi oshishi.

6. Gipermatnli axborotlar yaratish bo'yicha vositalar: HTML/CSS: Gipermatnni dasturlash orqali yaratish; CMS platformalari: WordPress, Joomla kabi tizimlar; Elektron kitoblar: EPUB formatidagi o'quv qo'llanmalari[2,128].

Talabalarni o'qitishda gipermatnli axborotlarni modellashtirish metodologiyasini qo'llash natijalari o'quv jarayonini tahlil qilishda muhim ahamiyatga ega. Ushbu metodologiyaning qo'llanilishi o'qituvchilar va talabalar faoliyatiga ta'sir ko'rsatadi, o'quv samaradorligini oshirishga yordam beradi. Quyida tahlil qilish usullari va natijalar ko'rib chiqiladi:

Gipermatnli modellashtirishni qo'llashda tahlil qilish bosqichlari: Dastlabki bosqich: ehtiyojlarni aniqlash; Talaba ehtiyojlarini o'rganish: Talabalar qaysi mavzularni qiyin deb hisoblashadi, axborotga kirish imkoniyati qanchalik? O'qituvchi ehtiyojlarini o'rganish: Qanday vositalar va metodlar talabalarni yaxshi jalb qilishi mumkin?

O'quv jarayonining monitoring: Gipermatnli axborotlardan foydalanish jarayonini kuzatish; Talabalar mavzuni qamrab olish tezligini va qiyinchilik darajasini tahlil qilish; Interaktiv materiallardan foydalanish bo'yicha statistik ma'lumotlar to'plash; Fikr-mulohazalarni yig'ish; Talabalar va o'qituvchilar orasida so'rovnomalar va intervyular o'tkazish; Gipermatnli axborotlarning foydaliligi va samaradorligi haqida fikrlar olish.

Tahlil natijalari: Talabalar faoliyatiga ta'siri: 1. Bilim darajasi oshadi: Talabalar gipermatnli havolalar orqali qo'shimcha materiallarga erkin kirishadi; Mustaqil o'rganish qobiliyatlari rivojlanadi.

Faol ishtirok: Gipermatnli axborotlar interaktivlikni oshiradi va talabalarni faol dars jarayoniga jalb qiladi; Talabalar mavzuni tushunishda o'z tezligida harakat qilishi mumkin.

Individual yondashuv: Talabalar o'z bilim darajasiga mos materiallarni tanlaydi; O'qituvchilar faoliyatiga ta'siri.

Metodik yondashuvni takomillashtirish: Gipermatnli axborotlardan foydalanish o'qituvchilarni darslarni tizimli rejalashtirishga undaydi.

Darslarni multimedia elementlari bilan boyitish imkoniyati paydo bo'ladi.

Ish yukini kamaytirish: Bir marta yaratilgan gipermatnli axborotlarni ko'p marta ishlatish mumkin.

Umumiy samaradorlik: 1) Tizimli o'quv jarayoni: O'quv materiallari oson qidiriladigan va yaxshi tashkil etilgan bo'ladi. 2) Natijalar sifatini oshirish: Talabalar o'zlashtirish darajasi ancha yuqori bo'ladi, chunki ularga axborot oson tushuniladi va qiziqarli formatda yetkaziladi. 3) Tahlil natijalariga asoslangan misollar: Statistik ko'rsatkichlar: Masalan, gipermatnli darslardan foydalangan talabalar orasida mavzuni to'g'ri tushunish darajasi 15-20% ga oshgan bo'lishi mumkin[3,191].

Gipermatnli axborot modellarini qurish axborotni tashkil qilish va boshqarishning innovatsion yondashuvi bo'lib, u foydalanuvchilar uchun ma'lumotga tezkor, intuitiv va samarali kirish imkoniyatini yaratadi. Ushbu modellar turli xil axborot segmentlarini (matn, rasm, video va boshqalar) yagona gipermatnli tizimga birlashtirib, ma'lumotlarning o'zaro bog'liqligini ta'minlaydi.

Mazkur yondashuvning asosiy afzalliklari quyidagilardan iborat: Axborotlarni tizimli ravishda joylashtirish va bog'lash; Foydalanuvchilarga ma'lumotni qidirish va ulardan foydalanishni soddalashtirish; Turli sohalarda (ta'lim, biznes, ilm-fan va kutubxonachilik) yuqori samaradorlikka erishish[6,86].

Xulosa va takliflar (Conclusion/Recommendations).

Texnologik jihatdan gipermatnli modellarning muvaffaqiyati HTML, CSS, JavaScript kabi dasturlash vositalari va ma'lumotlar bazalari bilan integratsiyaga bog'liqdir. Foydalanuvchilar

ehtiyojlarini tahlil qilish, modelni to'g'ri loyihalash va muntazam optimallashtirish gipermatn tizimining samaradorligini oshirishning muhim bosqichlaridir. Kelgusida gipermatnli modellarni yanada rivojlantirish va sun'iy intellekt imkoniyatlarini qo'shish orqali axborot boshqaruvi tizimlarining funksional imkoniyatlarini kengaytirish mumkin. Bu, o'z navbatida, raqamli sohada innovatsiyalarni jadallashtirib, foydalanuvchilarga yangi imkoniyatlar yaratadi.

Shunday qilib, gipermatnli axborot modellarini qurish nafaqat axborotni boshqarishni takomillashtirish, balki uni keng ommaga qulay shaklda taqdim etish imkonini ham beradi. Bu yondashuv bugungi axborotlashgan jamiyatda muhim o'rin tutadi va uning rivoji kelajakda ham dolzarb bo'lib qoladi.

Адабиётлар/Литература/References:

1. Богословский В.И., Васильев А.А., Извозчиков В.А., Плещенков И.Н., Потачев С.А., Силанов В.А., Шилова О.Н. Информационные системы.: Словарь/ Под ред. В.И.Богословского. - СПб.: Изд-во РГПУ им. А.И.Герцена, 1998. - 112 с.
2. Гончаров А. Самоучитель HTML - СПб: Питер. 2000 - 240с.: ил.
3. Леонтьев Б.К. Web-дизайн: Руководство пользователя.- М.: Познавательная книга плюс, 2001.- 320 с.
4. В.Л.Эпштейн Гипертекст и гипертекстовые системы. - М., 1998 (Предпринт / Ин-т проблем управления РАН), 40с.
5. Педагогические информационные технологии и картина мира в непрерывном образовании (Информологический аспект): Учебное пособие /Под общ. ред. В.А. Извозчикова. - СПб: Образование, 1997, 211 с.
6. Тихомиров В.П., Морозов В.П., Хрусталева Е.Ю. Основы гипертекстовой информационной технологии / Моск. Эконом. - стат. ин-т. - М., 1993. - 122с.

SCIENCEPROBLEMS.UZ

**ИЖТИМОЙ-ГУМАНИТАР ФАНЛАРНИНГ
ДОЛЗАРБ МУАММОЛАРИ**

№ S/10 (4) – 2024

**АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО-
ГУМАНИТАРНЫХ НАУК**

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

**Ижтимоий-гуманитар фанларнинг
долзарб муаммолари**” электрон
журнали 2020 йил 6 август куни 1368-
сонли гувоҳнома билан давлат
рўйхатига олинган.

Муассис: “SCIENCEPROBLEMS TEAM”
масъулияти чекланган жамияти

Таҳририят манзили:

100070. Тошкент шаҳри, Яккасарой
тумани, Кичик Бешёғоч кўчаси, 70/10-
уй. Электрон манзил:

scienceproblems.uz@gmail.com

Боғланиш учун телефонлар:

(99) 602-09-84 (telegram).